

24 augusti 2021

Utbildningsdepartementet

Yttrande över Den nationella planen för trygghet och studiero

Läraryrket har fått möjlighet att yttra sig till utbildningsdepartementet angående Den nationella planen för trygghet och studiero.

Sammanfattning av Läraryrketets synpunkter

Läraryrketets rapport om trygghet och studiero från 2019 visade att det inte är tillräckligt tydligt vilket ansvar och vilka befogenheter lärare har att ingripa för att skapa trygghet, och ställde ett antal krav på förändringar i skollagstiftning. Läraryrket välkomnar att regeringen har lyssnat på flera av våra slutsatser och ser att två av våra krav motsvaras av förslag i den nationella planen för trygghet och studiero:

- Förtydliga lärares ansvar och befogenheter att ingripa fysiskt för att säkra studiero och trygghet
- Anmälningssystemet till Skolinspektionen ska ändras så att en anmälan alltid ska hanteras av huvudmannen först.

Planen är dock endast ett förslag, och Läraryrket kommer därför fortsätta driva dessa krav tills de har blivit verklighet. Tre av våra krav på förändringar i skollagstiftning från rapporten om trygghet och studiero har inte infriats i den nationella planen utan kvarstår:

- Lärares tillsynsplikt behöver definieras i lag.
- Definitionen i skollagens kapitel 6 åtgärder mot kränkande behandling av vad som är kränkande behandling behöver förtydligas.
- Barn- och elevombudet ska genom ovanstående ändring i skollagen inte kunna yrka på skadestånd för kränkande behandling till en elev som har orsakat den situation där en lärare tvingades ingripa för att säkra studiero och utöva sin tillsynsplikt, om lärarens agerande var proportionerligt.

I de inledande avsnitten i promemorian tas ett helhetsgrepp för att göra det tydligt att ordning, lugn och trygghet främst handlar om undervisningens utformning och förutsättningar, tillgången till särskilt stöd för elever med särskilda behov och möjligheten för lärare att ha utrymme att bygga tillitsfulla relationer. Detta väsentliga resonemang överskuggas dock av promemorians andra hälft där fokus ligger på förslag

24 augusti 2021

om avstängning, omplacering och lärares befogenheter att ingripa fysiskt. Även om Läraryrket ställer sig bakom de flesta av förslagen hade vi hellre sett att dessa kombinerats med en tydlig satsning på det främjande och förebyggande arbetet för trygghet och studiero. Det lärarna efterfrågar är resurser för att sätta in särskilt stöd, minska elevgrupper och anställa andra yrkeskategorier som kan avlasta lärarna.

Förslaget i korthet

Den 18 maj 2021 presenterade regeringen i en promemoria sitt förslag till nationell plan för trygghet och studiero i skolan. I planen presenteras bland annat följande förslag:

Ansvar för det förebyggande arbetet inom trygghet och studiero och terminologin förtydligas.

Regleringen av huvudmannens systematiska kvalitetsarbete förtydligas.

Huvudmannen ska ha ett tydligare ansvar för klagomålshantering, och anmälningar ska alltid hanteras av huvudmannen först. Skolinspektionen ska endast få utreda klagomål om huvudmannen har fått möjlighet att hantera klagomålet och se till att nödvändiga åtgärder vidtas, eller om det finns särskilda skäl.

Skolverket ska ta fram stöd för skolors kommunikation och samarbete med vårdnadshavare, samt förstärka sin kommunikation om vilket stöd som finns för lärare och rektorer i deras arbete med trygghet och studiero.

Mobilförbud: Mobiltelefoner ska endast få användas efter lärarens instruktion när undervisning pågår, samt ökade möjligheter att omhänderta mobiltelefoner för att förebygga störningar i undervisningen.

All skolpersonal ska ha allmänna befogenheter för att säkerställa trygghet och studiero. Det ska uttryckligen anges att dessa åtgärder innefattar en befogenhet att ingripa fysiskt för att avvärja våld, kränkningar eller andra ordningsstörningar.

Skolverket ska få i uppdrag att ta fram ett stöd för skolans personal när det gäller deras befogenhet och ansvar att agera i svåra situationer.

Det ska vara lättare att besluta om tillfälliga omplaceringar och avstängningar av elever.

Läraryrketets synpunkter

Läraryrketet tillstyrker att terminologin för det förebyggande arbetet inom trygghet och studiero förtydligas och att begreppet studiero ges en tydlig definition. Trygghet handlar om att skolmiljön ska vara fri från kränkningar och hot. Studiero handlar om att skapa förutsättningar för att kunna ta till sig undervisningen. Vi uppskattar att fokus på trygg arbetsmiljö omfattar såväl skolpersonal som elever.

Läraryrketet avstyrker vidare regleringar av det systematiska kvalitetsarbetet. Och förespråkar istället att befintliga stödmaterial förtydligas. Läraryrketet avstyrker följaktligen också förslaget att ett föreläggande ska ange de åtgärder som huvudmannen

24 augusti 2021

ska vidta. Det är att utöka Skolinspektionens befogenheter på ett sätt som är i strid med nuvarande ansvarsfördelning. Skolinspektionens roll är att pröva regelefterlevnad. Det blir problematiskt om skolledning och lärare avhänds mandat att anpassa insatser och förebyggande arbete efter lokala förutsättningar. Information, dialog och motivation bör därför alltid prövas före lagstiftning.

Läraryrket tillstyrker förslagen att Skolinspektionen alltid ska vara motpart när myndighetens beslut överklagas samt att huvudmännen ska ha ett tydligare ansvar för klagomålshanteringen.

Läraryrket välkomnar att det tas fram stöd för skolors kommunikation och samarbete med vårdnadshavare och förslaget att lärare och rektorer ska få bättre tillgång till befintligt stöd när det gäller trygghet och studiero.

Läraryrket tillstyrker att det ska tas fram kompetensutveckling för alla som arbetar elevnära, och därmed inte riktat till särskilda yrkeskategorier.

Läraryrket tillstyrker förslagen att det ska tas fram stöd för skolors kommunikation och samarbete med vårdnadshavare och att rektor får ett uttalat ansvar för att informera om skolans ordningsregler.

Läraryrket hävdar att lärarna redan har befogenhet att avgöra om och när mobiltelefoner kan användas i skolsituationer. Förslaget innebär en detaljreglering av något som bör vara upp till lärares och skolledares bedömning. Det är inte långsiktigt hållbart att detaljreglera tekniska lösningar där teknikutvecklingen går fort.

Läraryrket tillstyrker förslaget att ge skolan ökade möjligheter att omhänderta mobiltelefoner, i fall sådana behov bedöms finnas.

Läraryrket tillstyrker i stort förslagen som syftar till att förbättra skolans beredskap att agera i svåra situationer; däribland att all skolpersonal ska ha allmänna befogenheter för att säkerställa trygghet och studiero samt förslagen som syftar till att underlätta tillfälliga placeringar och avstängningar.

Läraryrket menar dock att förslagen inte är ger ett tillräckligt tydligt regelverk för hur lärare förväntas ingripa. Det är ett stort problem att lärare tvekar på sina befogenheter kopplat till bl.a. disciplinära åtgärder av rädsla för att bli anmälda. Därför behövs förändringar i skollagen. Det handlar om att förtydliga lärares ansvar och befogenhet samt förtydliga definitionen av vad som är en kränkning mellan personal. Det är inte tillräckligt utrett och det är otydligt om lärare får ingripa fysiskt. Läraryrket anser även att lärares tillsynsplikt behöver definieras i lag. Vi vill även se en förändrad lagstiftning som innebär att om en elev orsakat en ordningsstörning och en lärare agerat nödvändigt och proportionerligt ska inte Barn- och elevombudet kunna yrka på skadestånd.

De förslag som syftar till att stärka det förebyggande arbetet är enligt Läraryrket särskilt viktiga eftersom ett framgångsrikt preventivt arbete kan förhindra att problem

24 augusti 2021

alls uppstår. En skolmiljö som fungerar väl, där lärare har rätt kompetens och bra villkor för att kunna ge undervisning anpassad utifrån elevernas behov, är av stor betydelse för att åtgärder av ingripande karaktär ska undvikas. Elevhälsans yrkesgrupper har tillsammans med rektor en viktig del i att utveckla ett förebyggande och främjande elevhälsoarbete som genomsyrar hela skolans organisation. Om regeringen gör verklighet av förslaget finns det även en påtaglig risk att det följs ökade dokumentationskrav och därmed dokumentation även hos de huvudmän som har ett välfungerande kvalitetsarbete. Effekten blir då en opåkallad ökad arbetsbelastning.

Läraryrket noterar att utredningen Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning (SOU 2021:11) delvis diskuterade likartade frågeställningar. Det hade varit bra ifall utredningarna varit bättre samordnade så att det tydligare synliggjordes vilken viktig roll elevhälsan har när det gäller att främja trygghet och studiero.

Läraryrket tillstyrker förslaget att tillfälliga placeringar ska vara enklare att genomföra. Det är otillfredsställande att det idag saknas lagstöd för att ge en elev tillfällig placering i särskild undervisningsgrupp eller ge enskild undervisning för att tillgodose andra elevers trygghet och studiero. Det är således rimligt att ge rektor utökade mandat att hantera akuta situationer där elevers trygghet och studiero är hotad. För att undvika att tillfälliga placeringar blir längre än nödvändigt så vill Läraryrket behålla kravet på synnerliga skäl för tillfälliga omplaceringar som varar längre än två veckor.

En tillfällig placering till en miljö utanför den egna klassen eller skolenheten där eleven får undervisning i ett mindre sammanhang och med god tillgång på specialpedagogisk, eller annan specialistkompetens, kan vara en del i att hitta långsiktiga lösningar och åstadkomma en bättre skolsituation för den enskilde eleven.

Det är av stor vikt att en pedagogisk utredning genomförs och att placeringen regelbundet följs upp och utvärderas för att se att åtgärden har lett till de effekter som eftersträvas. Skolan har under placeringstiden möjlighet att utveckla beredskap för att möta elevens behov, samtidigt som eleven får adekvat stöd och rustas för återgång.

Läraryrket tillstyrker förslaget att beslut om avstängning ska underlättas och förutsättningarna förtydligas. Förslaget synes vara välbalanserat och även kommunicerat med skolledare. Läraryrket ser det som angeläget att komma till rätta med de hastigt påkomna och oreglerade avstängningar vilka varken gagnar verksamheten eller den enskilda eleven.

Läraryrket tillstyrker förslaget att det ska bli enklare att besluta om avstängning i upp till två veckor i de frivilliga skolformerna. Läraryrket delar utredarens analys och slutsatser och menar att det är lämpligt att under dessa specifika omständigheter öka rektors beslutsmandat och därmed flytta besluten närmare verksamheten/eleverna. Avstängning är dock ett stort ingrepp för eleven och kan vara en indikation på behov av insatser från flera håll, vilket förutsätter ökad samverkan mellan skola och andra aktörer exempelvis socialtjänst och hälso- sjukvård.

24 augusti 2021

Läraryrket vill slutligen betona att det som verkligen borde ingå i en plan för trygghet och studiero i skolan är ökade resurser för det förebyggande arbetet. Det lärarna efterfrågar är resurser för att sätta in särskilt stöd, minska elevgrupper och anställa andra yrkeskategorier som kan avlasta lärarna.

Läraryrket



Johanna Jaara Åstrand
Ordförande



Per Båvner
Utredare